

Hoge Raad der Nederlanden
Korte Voorhout 8
2511 EK Den Haag

Per koerier

Tevens per e-mail: d.aben@hogeraad.nl

Prinsengracht 708

1017 LA Amsterdam

tel +31(0)20 – 622 30 77

fax +31(0)20 – 420 60 31

Amsterdam, 19 juni 2017

Inzake : Aanvraag tot herziening d.d. 18 april 2011 van H. Baybasin
ZESDE AANVULLING
Nadere toelichting op grond van artikel 466 lid 2 Sv
Uw ref. : **Zaaknummer Hoge Raad: S 11/02065 H**
Onze ref. : 40341 PL/pl

Edelhoogachtbaar College,

Het afgelopen jaar is door de AG nader onderzoek verricht, waarvan mij vanaf januari 2017 separate verslagen zijn toegestuurd. Aangehecht vindt u nogmaals het overzicht van de door mij ontvangen verslagen.¹ In de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, gedateerd 12 juni 2017, heb ik commentaar geleverd op een groot aantal uitkomsten van technisch onderzoek van de AG.

In de mij toegezonden verslagen bevond zich ook een verslag van een anonieme tolk, die enkele relevante Koerdische gesprekken opnieuw heeft beluisterd en gedeeltelijk vertaald.² Mijn reactie op het vertaalwerk van deze anonieme tolk deed ik mr. Aben reeds per brief van 21 maart 2017 toekomen. Het gaat om het volgende commentaar, dat ik u wil vragen te beschouwen als mijn Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag. In het commentaar wordt verwezen naar 10 nieuwe bijlagen: de bijlagen 131-140.

¹ **appendix 1:** overzicht van de mij door mr. Aben toegezonden onderzoeksverslagen

² verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk, mij toegestuurd op 16 februari 2017 (zie hiervoor appendix 1 sub 4)

De anonieme tolk

Gezien de voorgeschiedenis van deze zaak, waarin meer dan 90% van het bewijs is gebaseerd op het vertaalwerk van ‘anonieme’ taptolken (waaronder rechercheurs zelf) die grove vertaalfouten leverden aan de rechter, heb ik tegenover de AG mijn verbazing uitgesproken over zijn hernieuwde keuze voor een *anonieme* tolk zonder enige kwalificatie of opleiding in de brontaal Kurmançi.

Het verslag introduceert haar als een ‘onafhankelijke’ tolk omdat zij niet eerder in de zaak Baybasin vertaalwerkzaamheden verrichtte.³ Door de AG zou de voorkeur zijn gegeven aan een ‘educated native speaker’, hetgeen – vreemd genoeg – in het geval van deze tolk overigens ziet op haar kennis van de Turkse taal in plaats van haar kennis van de Koerdische taal.⁴ De tolk werd geboren in 1971 en woonde tot 1982 in de stad Tatvan in Koerdisch gebied. Zij heeft t/m de 2° klas middelbare school Turks onderwijs gevolgd.⁵ In Turkije bestond hoe dan ook tussen 1971 en 1982 geen lager en middelbaar onderwijs in het Koerdisch. De tolk refereert niet aan een eventuele later gevolgde opleiding Kurmançi, zodat ervan moet worden uitgegaan dat de kennis van het Kurmançi is verkregen in huiselijke setting. Dit impliceert dat deze anonieme tolk geen scholing heeft gehad in de grammatica van het Kurmançi. Evenmin blijkt zij, gezien haar verslag, ooit in aanraking te zijn geweest met andere dialecten binnen het Kurmançi zoals die in andere streken dan haar geboorteplaats Tatvan worden gesproken. De anonieme tolk erkent wel dat er binnen het Kurmançi verschillen in uitspraak bestaan.⁶ Maar zij is onbekend met het gegeven dat het woord ‘tuin’ in het Kurmançi al naar gelang de streek verschillend kan worden uitgesproken.⁷ Deze verschillen kunnen wezenlijk zijn, omdat het Kurmançi een levende en lange tijd niet officieel erkende en geregistreerde taal was in Turkije. De invloed van de Turkse taal op het Kurmançi van deze anonieme tolk lijkt groot, gezien de beantwoording van enkele aan haar gestelde vragen.

Deze anonieme tolk staat bovendien in Nederland niet officieel geregistreerd als beëdigd tolk/vertaler Kurmançi bij de SIGV of het Bureau Wbtv. Zij staat slechts vermeld als officieel erkend tolk/vertaler Turks.

³ Een anonieme tolk kan van beiderlei kunne zijn. De uitdrukking zijn/haar is esthetisch lelijk. Ik kies daarom voor ‘haar’ om de suggestie te voorkomen dat een anonieme tolk altijd een man is. Lees ‘zij’ en ‘haar’ als ‘hij’ en ‘zijn’ wanneer de anonieme tolk een man is.

⁴ De term ‘educated’ ziet op de grondslag voor de beheersing van het Turks en op het algemene ontwikkelingsniveau van de tolk, zo luidt de voetnoot bij het verslag tolkwerkzaamheden, (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 1).

⁵ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording algemene vragen 1-3 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 3)

⁶ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording algemene vraag 11 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p.5)

⁷ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording vraag 7 bij vertaling gesprek A-1-1 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 10)

Wat betreft haar kennis van het Kurmançi, de grammaticale analyse ervan en de uitleg van de diverse dialecten ervan, kan deze anonieme persoon dus op geen enkele wijze tippen aan het niveau van de door de verdediging geraadpleegde linguïst Baran Rizgar. Dit laatste is van essentieel belang daar waar deze nieuw ingeschakelde anonieme tolk tot andere vertalingen komt dan Rizgar van voor de bewijsconstructie in de zaak essentieel geachte Koerdische gesprekken.

Baran Rizgar

In het herzieningsonderzoek heb ik vanwege de gebleken vertaalfvalsingen, gezocht naar een internationaal erkend kenner van het Kurmançi, zowel voor wat betreft de kennis van de taal zelf (hij moest native speaker zijn) als ook voor wat betreft kennis van de onderliggende grammatica en kennis van de verschillende uitspraken/dialecten van het Kurmançi in de verschillende regio's. En dan spreek ik uitdrukkelijk niet over de verschillen tussen de verschillende dialecten binnen het Koerdisch, zijnde Kurmançi, Sorani en Zazaki, maar over de verschillende dialecten binnen het Kurmançi zelf, afhankelijk van de regio waar het wordt gesproken. Aan het oordeel van deze deskundige mag in redelijkheid niet worden getwijfeld. Ik stuitte op het door Baran Rizgar geschreven woordenboek Kurdish-English en diverse door hem geschreven grammaticaboeken, en heb uitgezocht waar hij verbleef – dat bleek in Londen te zijn – en hem aangeschreven. Baran Rizgar is een internationaal erkend linguïst Kurmançi, die als geen ander kan uitleggen wat de echte betekenis is van een specifieke voor buitenstaanders moeilijk te vatten tekst Kurmançi in een specifiek streekdialect. Hij kan dat niet alleen uitleggen, hij is ook gekwalificeerd om taalkundig te beargumenteren waarom de tekst die betekenis heeft. Dit onderscheidt hem van de doorsnee (tap)tolk. Ter bevestiging hiervan heb ik Baran Rizgar gevraagd zijn cv waaruit genoemde kwalificaties blijken, ter beschikking te stellen. Deze gaat hierbij.⁸

Baybasin kent hem niet, ik ken Rizgar ook niet persoonlijk. Ik heb hem slechts aangeschreven met mijn vragen ten behoeve van het onderzoek van de AG. Zijn antwoorden zijn per direct met de AG gedeeld. Ook de onafhankelijkheid van deze deskundige staat daarmee buiten discussie. Het enige wat hem op dit punt zou kunnen worden tegengeworpen, is dat hij een Koerd is. Maar dat is de door de AG ingeschakelde nieuwe anonieme tolk gezien haar afkomst ook.

Baran Rizgar is daarmee niet de zoveelste tolk op rij die met weer een andere vertaling van essentiële zinsneden aankomt. Hij is de enige internationaal erkende linguïst Kurmançi, die

⁸ **bijlage 131:** CV van Baran Rizgar

niet alleen ‘native speaker’ is maar die de taal Kurmançi ook op wetenschappelijk niveau heeft bestudeerd en vanwege deze kennis internationale erkenning heeft gekregen.

Midden-Oostendeskundige Sheri Laizer

Ik heb de Midden-Oostendeskundige Sheri Laizer verzocht mij nader te informeren over de internationale status die Baran Rizgar geniet als linguïst en vertaler Kurmançi en over zijn deskundigheid in het taalkundig uitleggen van (mogelijk) ambigue teksten Kurmançi zoals ons voorgeschoteld in gesprek A-1-1. Ik stuurde haar als voorbeeld de eerdere rapportage van Rizgar over dit gesprek en de vertaling ervan zoals gegeven door de anonieme tolk van de AG. Ook gaf ik haar inzicht in de mij toegezonden informatie over de achtergrond van deze anonieme tolk. Het rapport van Laizer van 8 maart jl. gaat hierbij.⁹

In dit rapport schrijft zij o.a. over onderscheid dat dient te worden gemaakt tussen een tolk en een gekwalificeerde vertaler/linguïst met kennis van en ervaring met transliteratie. Voor dit laatste is van groot belang dat de vertaler de diverse dialecten van het Kurmançi kent die per regio kunnen verschillen in uitspraak en het gebruik van bijvoorbeeld klinkers. Zij schrijft:

“It is vital to distinguish between ‘interpreters’ and translators/linguists that are specialist experts with qualifications and or broad personal knowledge and experience of translation and transliteration. Interpreting involves oral work where the interpreter can ask the subject to clarify (---)The translator must possess the requisite advanced level of expertise to take into account the dialect shifts in Kurdish Kurmanji vowels and other aspects of regional accents. (---)

Zij kent Baran Rizgar van naam en werk en schrijft over hem:

In this case, it is my professional opinion that the internationally recognized linguist, Baran Rizgar, has the specialist knowledge necessary to the task. He was a pioneer in setting down written Kurmanji with details of pronunciation in the Kurmanji-English, English-Kurmanji dictionary which he compiled when such resources were dated and of print. He is also the author of a Kurmanji grammar book that enabled others to learn Kurmanji. Harvard University and other academics cite his dictionary¹⁰. His work has been known to me at first hand since the early 1990s. He is listed on Wikipedia and elsewhere along with his publications¹¹.

⁹ **bijlage 132:** Expert Report Sheri Laizer, 8 March 2017

¹⁰ https://www.fas.harvard.edu/~iranian/Kurmanji/kurmanji_1_grammar.pdf

¹¹ https://ku.wikipedia.org/wiki/Baran_Rizgar

I consider Baran Rizgar to be an independent expert linguist that can best assist the court in understanding what has been said and what has not been said, what is incomplete and where outside interference can be detected. (---) A knowledge of Kurmanji linguistics and dialect changes as one moves from region to region is essential.

(---) I have considered the various translations undertaken in this case: those of Baran Rizgar alone show the grammatical links and grammar necessary to make a comprehensible Kurmanji sentence.”¹²

Mevrouw Laizer merkt over het kennisniveau Kurmançi van de anonieme tolk op (zoals dat staat beschreven in het rapport van deze tolk):

“I consider the details provided by the Attorney General of an anonymous interpreter educated only to secondary school level in the Turkish education system that prohibited the use of all the Kurdish dialects in formal usage until long after that individual left Turkey to demonstrate a lack of qualifications and specialisation for the task at hand. Moreover, having been educated in the Turkish language - and this not even to university graduate level - being a mother-tongue Kurmanji speaker that can only have been taught in a home setting, (Kurmanji having been forbidden in Turkey at the time), the likelihood of Turkish language pronunciation overshadowing the ear is dangerously high.”¹³

Koerdisch Instituut VZW te Brussel

In Nederland bestaat voor zover mij bekend geen officieel Koerdisch instituut, maar in Brussel wel. Het instituut aldaar verzorgt taallessen Koerdisch. Ik heb de voorzitter van dat instituut, Derwich Ferho, aangeschreven met de korte vraag: “*Kent u Baran Rizgar en wat is uw kennis over zijn status als linguïst en vertaler Kurmançi.*” Ik heb hem geen nadere informatie gegeven over de achtergrond van de zaak waarin ik deze informatie vroeg. Ik kreeg op 15 maart 2017 het volgende antwoord:

“Ik (---), bevestig dat ik Rizgar Baran goed ken als docent en taalkundig expert Koerdisch (Kurmancî/Bahdînanî).

Zowel tijdens zijn studiejaren als in het kader van zijn professionele activiteiten in Turkije en in Groot Brittannië, deed mr. Rizgar Baran zeer intensief onderzoek naar de Koerdische taal (Kurmancî/Bahdînanî). Hij heeft bovendien op verschillende plekken Koerdische taallessen gegeven aan diverse publieken, waaronder aan het Hakney Adult Education Institute.

¹² bijlage 132: Expert Report Sheri Laizer, 8 March 2017, p.5 sub 3 sub i., ii. en iv. en p. 6, sub 4, sub i., iii. en v.

¹³ bijlage 132: Expert Report Sheri Laizer, 8 March 2017, p. 5 sub3 sub v.

Mr. Rizgar Baran is auteur van verschillende zeer interessante publicaties over de Koerdische taal (Kurmancî/Bahdînanî, waaronder 'learn Kurdish — Dersên Kurdi', 'Kurdish-English', 'English-Kurdish Dictionary-Ferheng' en 'Uygulamali Kürtçe Dersleri-Dersên Kurdi. Daarnaast is hij coauteur van diverse andere publicaties als expert Koerdische taal (Kurmancî/Bahdînanî).

De Britse autoriteiten en diverse Koerdische instellingen doen al jaren beroep op mr. Rizgar Baran als deskundige of als tolk/vertaler in bepaalde politieke en juridische kwesties. Hij is één van de belangrijkste deskundigen in zijn vak als taalkundig expert Koerdisch (Kurmancî/Bahdînanî). Wij werken in die hoedanigheid met hem samen, naast andere taalkundigen zoals Prof. Dr. Ibrahim Seydo Aydogan (Frankrijk), Resho Zilan (Zweden), Hasan Huseyin Deniz (Switserland), Semsâ Ilbas (Noord-Koerdistan/Turkije), Dr. Zaradachet Hajo (Duitsland), Sami Tan en Zana Fariînî (Noord-Koerdistan/Turkije), Fevzî Özmen (Duitsland), Ceto Özel (Noord-Koerdistan/Turkije), Haydar Diljen (Zweden), e.a.

Mr. Rizgar Baran is bovendien een deskundige op het vlak van verschillen in uitspraken en het gebruik van woorden en uitdrukkingen in diverse Kurmancî/Bahdînanî taalgebieden in Koerdistan. Het is namelijk zo dat in het gebruik van het Koerdisch -Kurmancî/Bahdînanî- net als bij andere dialecten en taalsoorten Koerdisch (meer bepaald Soranî, Hawramanî, Dimilî/Kirmanckî), verschillende betekenissen bestaan van bepaalde woorden en uitdrukkingen. Mr. Rizgar Baran bestudeert deze verschillen en is zeer goed in deze materie, in het bijzonder wat betreft -Kurmancî/Bahdînanî- in Latijns alfabet."¹⁴

Deze informatie, afkomstig van twee personen die uit hoofde van hun werk zeer veel in aanraking komen met de Koerdische taal en de omzetting daarvan in het Nederlands of Engels, is slechts voor één uitleg vatbaar. Voor de omzetting van mogelijk voor meerdere uitleg vatbare teksten Kurmançî geldt Baran Rizgar wereldwijd als één van de aangewezen experts. Het bevestigt dat Rizgar niet de zoveelste tolk op rij is om een vertaling te geven van enkele essentiële zinsneden. Baran Rizgar behoort tot een selecte groep internationaal erkende linguïsten Kurmançî die in staat is de betekenis van een tekst in zijn specifieke dialect te begrijpen en beargumenteerd te analyseren. Zijn analyses en vertalingen moeten behoudens gefundeerde tegenargumenten daarom als doorslaggevend worden beschouwd.

De vertaling van A-1-1 door de anonieme tolk

Met name voor wat betreft de vertaling van het voor het bewijs essentiële gesprek A-1-1 lijkt het gebrek aan kennis van de grammatica en de diverse uitspraken en dialecten binnen het Kurmançî de nieuwe anonieme tolk van de AG parten te spelen.

¹⁴ **bijlage 133:** brief d.d. 15 maart 2017 van Derwich M. Ferho, voorzitter van het Koerdisch Instituut te Brussel

In de Öge-zaak is verzoeker veroordeeld voor het telefonisch opdracht geven tot een moord in een theetuin in Istanbul. Als belangrijk nieuw novum is aangevoerd dat de personen aan wie deze opdracht zou zijn gegeven, ondanks een gedegen strafrechtelijk onderzoek in Turkije, daar óf niet zijn vervolgd óf zijn vrijgesproken. Hiermee is de door het hof veronderstelde relatie tussen verzoeker en de moord in feite non-existent geworden.

Het hof hechtte in de bewijsconstructie van deze zaak veel waarde aan het korte gesprek A-1-1 dat op de dag van de moord zou zijn gevoerd tussen verzoeker en de zoals gezegd in Turkije van betrokkenheid bij de moord vrijgesproken Yavuz Yavuztürk. Het hof verliet zich daarbij op de vertaling van het gesprek door de taptolken. Volgens die vertaling zou er in het gesprek gesproken zijn over een ‘tuin’, waar iets ‘geregeld/geklaard’ zou zijn.

Het bracht het hof tot de bewijsoverweging dat “---de verdachte kort (na de moord) door Yavuz wordt gebeld dat de 'opdracht' in de tuin was uitgevoerd---.”

In de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag is uitgebreid beargumenteerd waarom deze vertaling waarop het hof uitdrukkelijk in het arrest steunt, een foute vertaling is. Na beluistering van de in 2015 afgegeven identieke kopie van het gesprek concludeerde Baran Rizgar met zekerheid dat in het gesprek het woord ‘boxçe’ te horen is, hetgeen ‘vluchteling’ betekent en niet ‘baxçe’, dat in het Turks en Koerdisch ‘tuin’ betekent. Het gesprek wordt bovendien in het dialect van Lice gevoerd, zo liet Rizgar ons weten. In dit dialect wordt ‘tuin’ uitgesproken als ‘bexçe’ en niet als ‘baxçe’. Dit is een extra reden om aan te nemen dat het gesprek niet over een tuin gaat. De vertaling met ‘tuin’ past evenmin in termen van semantiek, aldus Rizgar. Het maakt het gesprek onbegrijpelijk. De vertaling met ‘vluchteling’ past daarentegen wel in de context van het verdere verloop van dit korte gesprek.¹⁵

De nieuw ingeschakelde anonieme tolk vertaalt thans het in gesprek A-1-1 uitgesproken woordje ‘boxçe’ weer als ‘tuin’ (‘baxçe’). Zij vult de vertaling op eigen initiatief vanuit het niets zelfs aan tot ‘in de tuin’.¹⁶

Deze nieuwe vertaling van het gesprek door de anonieme tolk van de AG heb ik wederom voorgelegd aan Baran Rizgar. Ik heb hem verzocht deze vertaling vanuit zijn specifieke deskundigheid te becommentariëren, daar waar deze op essentiële punten afwijkt van zijn eigen eerdere vertaling uit 2015. Hiertoe stuurde ik hem ook de achtergrondinformatie die

¹⁵ Tweede Aanvulling op herzieningsaanvraag, d.d. 1 februari 2016, pp. 137-160 en bijlage 104 bij Tweede Aanvulling: e-mail van Baran Rizgar d.d. 22 augustus 2015, met bijlagen: 1 t/m 6

¹⁶ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Vertaling van gesprek A-1-1 en beantwoording van de vragen 7-19 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, pp. 7-12)

mij over de anonieme tolk ter beschikking is gesteld.¹⁷ Het rapport waarin Rizgar zijn commentaar heeft neergelegd, gaat hierbij.¹⁸

Rizgar's nieuwe rapport legt de vinger op enkele essentiële vertaalfouten van de anonieme tolk. Hij onderbouwt zijn kritiek niet alleen met argumenten maar ook met diverse bewijzen uit de vakliteratuur. Ik noem de belangrijkste en voeg ook een (door mijzelf opgestelde) tabel toe met daarin een vergelijking van de vertaling van het gesprek door Rizgar uit 2015 en de vertaling van de anonieme tolk uit 2016 inclusief het commentaar van Rizgar op de daarin gemaakte fouten.¹⁹

Emî of amî?

De anonieme tolk hoort 'amî', waar de spreker Y. 'emî' tegen Baybasin zegt. Hier toont de anonieme tolk al direct haar gebrek aan kennis van het plaatselijke dialect van Diyarbakir en Lice, zo blijkt uit Rizgar's commentaar. Zij herkent niet de typische uitspraak die spreker Y (Yavuztürk) gebruikt, namelijk de 'e' in plaats van de 'a'. Rizgar merkt tevens op dat de anonieme tolk een verkeerde etymologische uitleg geeft van dit woord. Hij merkt op, onder overlegging van een etymologisch woordenboek, dat het hier niet gaat om een verbastering uit het Turks zoals de anonieme tolk ten onrechte aanneemt. Hij schrijft:

*“Emî is not spelled as ‘amî’ and it is not ‘a corruption of the Turkish word ‘emmi’, it is a word of Arabic/Hebrew origin locally used in Diyarbakir area together with the Kurdish words ‘ap’ and ‘mam’; it is also locally used in Turkish as ‘emmi’, as a loan word meaning paternal uncle. (---) the interpreter has assumed it is a Turkish origin word without looking into the origin of the word.”*²⁰

‘Xelas bûn’ heeft meer betekenissen

Aan de hand van drie voorbeelden uit algemeen bekende woordenboeken merkt Rizgar ook op dat de anonieme tolk maar één betekenis lijkt te kennen van de zinsnede ‘xelas bûn’, terwijl deze twee betekenissen heeft. Dit toont een essentieel gebrek aan kennis bij deze tolk om de betekenis van het gesprek te doorgronden.

Rizgar legt in zijn rapport van 19 februari jl. opnieuw uit dat: *“The verb ‘xelas bûn’ also means ‘to be freed/liberated, to reach safety, etc.’”* Hij merkt op dat de anonieme tolk maar één betekenis van het woord lijkt te kennen, namelijk *‘to be finished/completed’*. Maar, zo merkt hij op, zelfs als je van die betekenis uitgaat, wordt het woord door de

¹⁷ **bijlage 134:** brief d.d. 9 februari 2017 met bijlagen voor zover nog niet eerder overgelegd

¹⁸ **bijlage 135:** rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar met bijlagen

¹⁹ **bijlage 136:** tabel met vergelijking vertaling Baran Rizgar en anonieme tolk

²⁰ zie bijlage 135: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p.1 en bijlage 1 bij rapport van Baran Rizgar: het woordenboek van *Sevan Nisanyan*, een bekende Armeens-Turkse etymoloog.

anonieme tolk verkeerd vertaald met *'that is done'* (dat is geregeld). Letterlijk betekent **'xelas bûn'** namelijk: *'That is finished/completed'* of *'That got freed/reached safety'*, zo laat Rizgar zien aan de hand van drie toonaangevende Koerdisch-Engelse woordenboeken.²¹

Bexçe, baxçe of boxçe?

Het gebrek aan kennis van de anonieme tolk van het dialect rondom Lice en in Diyarbakir valt het scherpst op waar zij vragen beantwoordt over het woord 'boxçe' dat zoals gezegd éénmaal wordt gebezigd in het gesprek. De tolk blijkt duidelijk het Koerdische woord 'bexçe' voor tuin niet te kennen.²² Zij geeft aan dat het Koerdische woord voor tuin overall wordt uitgesproken als 'baxçe'. Rizgar zegt: *"This is totally wrong of course"*. Hij geeft een voorbeeld van een Google zoekopdracht op *'Kurdî bexçe'*²³ en krijgt 25.400 resultaten. Hij schrijft: *"As I pointed out in some Kurdish-English dictionaries the word 'bexçe' is in common use. It is in all major Kurdish dictionaries and other sorts of publications."* Hij besluit: *"It is especially pronounced like 'bexçe' in Diyarbakir area, district of Lice included, and still the interpreter is not aware of that usage"*.²⁴

Met name dit laatste verwondert Rizgar: *"The interpreter seems to be unaware that the more common pronunciation of 'baxçe' is 'bexçe' which is especially used in Diyarbakir area, the district of Lice [AvdP: het gebied waar zowel Baybasin als Yavuztürk vandaan komen], the speaker's hometown included."*²⁵

Dit gebrek aan kennis wordt verklaard uit het feit dat deze anonieme tolk geen andere scholing in het Kurmançi heeft gehad dan die binnen het gezin waarin ze opgroeide. Ze heeft alleen in Tatvan gewoond - en dat slechts tot haar 11^e jaar - en kent dientengevolge niet de uitspraak en dialecten van andere gebieden van Turks Koerdistan. Op haar lagere school en in de eerste klas middelbare school werd Turks onderwezen. Het niet kennen van het in Lice en omgeving gebruikte woord 'bexçe' voor tuin maakt duidelijk dat zij het

²¹ zie bijlage 135: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p.1 en de bijlagen 2 (woordenboek Koerdisch-Engels van Michael L. Chyet, Yale University Press), 3 (woordenboek Koerdisch-Engels van Baran Rizgar) en 4 (woordenboek Koerdisch-Frans-Engels van Michael L. Chyet, Yale University Press), bij het rapport van Rizgar: diverse weergaven uit woordenboeken Koerdisch-Engels van de betekenissen en het gebruik van het woord *'xelas bûn'*

²² verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording vraag 7 bij gesprek A-1-1 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, 10)

²³ https://www.google.co.uk/webhp?sourceid=chrome-instant&rlz=1C1CHBD_en-GBGB726GB726&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#safe=strict&q=Kurd%C3%AE+bex%C3%A7e

²⁴ zie bijlage 135: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p. 4 en de bijlagen 5 (woordenboek Koerdisch-Engels van Baran Rizgar), 6 (woordenboek Koerdisch-Engels van Michael L. Chyet, Yale University Press) en 7 (woordenboek Koerdisch-Turkish-Frans-Engels van Joyce Blau, p. 36), bij het rapport van Rizgar over de betekenis van 'bexçe'

²⁵ zie bijlage 135: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, pp.1 en 2

dialect van Lice en Diyarbakir niet kent, en ook geen verdere scholing heeft gehad die haar met andere uitspraken en dialecten binnen het Kurmançi in aanraking had kunnen brengen. Dit gebrek aan kennis van het dialect dat in gesprek A-1-1 wordt gesproken, vormt een ernstige handicap voor het goed vertalen en interpreteren van dit gesprek.

Rizgar maakt ons er in zijn laatste rapport opnieuw opmerkzaam op dat het vertalen van het woord ‘baxçe/ boxçe’ als ‘tuin’ in plaats van als ‘bundel/knapzak’ ofwel ‘vluchteling’ ook in strijd komt met de context zoals deze blijkt uit de erop volgende zinnen. Daar wordt gesproken over ‘*Ew xelas bû*’ en dat zou impliceren dat, binnen een vertaling van ‘tuin’, een tuin klaar of bevrijd zou zijn. Dat is semantische onzin. ‘*Ew xelas bû*’ geeft wel een logisch vervolg wanneer de tekst betrekking heeft op een groep mensen/vluchtelingen op reis. Deze vluchtelingen kunnen veilig zijn aangekomen vanuit gevaarlijk gebied.²⁶ De anonieme tolk is het desgevraagd hiermee eens, maar houdt zonder verdere uitleg of argumentatie vol dat “*die/hetgeen in de tuin’ net zo goed zou kunnen*”.²⁷

In de tuin?

In haar uitleg waarom ‘*die in de tuin net zo goed zou kunnen*’ maakt de anonieme tolk een volgende fundamentele fout door op eigen initiatief uit te gaan van het niet uitgesproken voorzetsel ‘in’. Ook deze fout is veelzeggend. Zelfs de taptolken die ter verfraaiing van de door hen gewenste bewijsconstructie nogal eens eigen woorden aan de vertaling toevoegden, deden dat niet in deze cruciale zin.

Rizgar hoort hier ‘*Eww iii boxçe hebû(n) ya!*’ en vertaalt dit met ‘*That-- errr---bundle, you know*’.

De anonieme tolk transcribeert hier letterlijk: ‘*Ewê, ehm, baxçe hebû /hebûn, na..*’, en vertaalt dit met ‘*Die, ehm, in de tuin was/waren, toch../ Die, ehm, de tuin, toch..*’

De taptolken en RC-tolk daarentegen kwamen tot de volgende vertalingen, zo beschreef ik in de Tweede Aanvulling op het herzieningsverzoek:

²⁶ zie bijlage 135: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p. 2

²⁷ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording van vraag 19 over de vertaling van gesprek A-1-1 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 12)

A-1-1 9 november 1997 17.16 uur²⁸ B = Baybasin; Y=Yavuz		
De drie gezamenlijke taptolken in het dossier + tolk #3 afzonderlijk	RC-tolk + prof. Van Bruinessen	Baran Rizgar
<i>Y: Die ... eh ... er was een tuin toch?</i> <i>taptolk #3: Die ene ehh van de tuin.</i>	<i>rc-tolk: Y: Die van die tuin.</i> Van Bruinessen: (1) tuin óf (2) buidel/vluchteling	<i>Y: That ... errr ... bundle, you know.</i> (buidel, vluchteling) err (Engels) = ehh (Nederlands)

De gezamenlijke taptolken 1, 2 en 3 vertalen net als Rizgar ‘Die ... eh ... er was een **xxxx** toch?’ Taptolk 3 en de tolk van de rechter-commissaris probeerden hieraan vervolgens een draai te geven door er ‘van’ tussen te plakken. Zo komen zij tot: ‘Die van die **xxxx**.’

De recent ingeschakelde anonieme tolk, die voor zover mij bekend geen nadere kennis van de inhoud van de zaak en de beschuldigingen heeft, voegt plotsklaps ‘in’ toe. Zij maakt er maar gelijk van: ‘Die, ehm, **in de xxxx was/waren, toch**’. En zij verantwoordt deze vrije invulling als volgt:

“In het dagelijks taalgebruik komt het weleens voor dat mensen de voorzetsels weglaten. Dat is de reden waarom niet helemaal zeker is of het gaat om ‘hetgeen in de tuin’ of ‘de tuin’. Ik neig naar ‘in de tuin’, vanwege het woord ‘ewê’ aan het begin van de zin, omdat daaruit logischer het voorzetsel ‘di’ of ‘li’ (‘in’ resp. ‘op’) zou volgen. De woorden ‘ew’ en ‘ewê’ betekenen allebei ‘die’.”²⁹

Dat in het dagelijks spraakgebruik wel voorzetsels zouden worden weggelaten, zoals de anonieme tolk betoogt, wordt niet onderbouwd met enige verwijzing naar vakliteratuur. Zij blijft daarom terecht voorzichtig en voegt een alternatieve vertaling toe, die gelijk is aan die van Rizgar, namelijk: “Die, ehm de **xxxx, toch..**”.³⁰

De linguïst Rizgar geeft serieuze kritiek op de poging van de anonieme tolk om de zin naar eigen interpretatie aan te vullen met het voorzetsel ‘in’. Ik voeg daaraan toe dat aan Rizgar op geen enkele wijze bekend is welke cruciale betekenis deze zin heeft in de

²⁸ zie schema met overzicht van verschillen in vertaling zoals opgenomen in Tweede Aanvulling van 1 februari 2016, pp. 148 en 149

²⁹ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording van vraag 4 over de vertaling van gesprek A-1-1 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 10)

³⁰ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden Koerdische tolk Beantwoording van vraag 6 over de vertaling van gesprek A-1-1 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 10)

bewijsconstructie in de Öge-zaak, die heeft geleid tot de opgelegde gevangenisstraf ‘levenslang’. Hem is puur en alleen het gesprek voorgelegd met de diverse vertalingen door de respectievelijke politie-/tap-/anonieme tolken en gevraagd daarover zijn professionele mening te geven.

Hij schrijft in zijn reactie op de vertaling van de nieuw ingeschakelde anonieme tolk:

*“Also the interpreter seems to have filled in the gap themselves when there is one, where the speaker uses an interjection of hesitation (iii... or using the interpreter’s spelling êêê...), they have interpreted it as ‘in the garden’; there is no prepositions or noun cases at all indicating ‘in’. You have to say ‘di bexçe de’ or ‘li bexçe’ to mean ‘in/at the garden’. To say “that was/were in the garden” as the interpreter has translated, you need to say, ‘Ew di bexçe de (or li bexçe) bû’; ‘di...de’ or ‘li’ for ‘in/at’ and ‘bû’ for ‘was’. **That means you need a preposition as well as a verb.** So it is not ‘in the garden’ or ‘the garden’, it is just ‘That bundle/garden err/umm, you know’. I think because they know it will not make sense as ‘a garden finished/completed’, **they wrongly assume it is something in the garden that has been finished/completed, though on what basis they assume this is a mystery to me.** And then if they are finished, how come they then lose their way and go missing, and N finds them and provide them accommodation (give them a place)? One cannot get a consistent context out of this section without knowing “xelas bûn” also means “get freed, reach safety, etc.,” and unfortunately the interpreter is not aware of that meaning/usage”(vetgedrukte arcering door AvdP)*

Het eendoordeel van Rizgar is dan ook niet mis: *“My impression is that the interpreters used so far have been unable to make a meaningful and consistent translation out of this part, and instead of saying ‘it does not make much sense to me’, they have used their assumptions to make a sentence that they feel makes sense.”*³¹

Dit oordeel van een echte deskundige in de Koerdische taal is schokkend wanneer we ons realiseren dat de rechters de bewijsconstructie voor levenslang in deze zaak tot op heden op het werk van de mede door Rizgar bedoelde taptolken hebben gebaseerd. Het is extra schokkend dat thans een nieuwe poging lijkt te worden ondernomen om de in het verleden op dit punt gemaakte fouten alsnog te verhullen en zelfs te continueren op basis van opnieuw onprofessionele, want suggestieve en onjuiste vertalingen van opnieuw een anonieme tolk.

‘Şev baş’! Goedenavond of goedenacht?

Rizgar beperkt zich tot enkele punten van kritiek in zijn laatste commentaar. Voor het overige verwijst hij naar zijn eerdere transcriptie en vertaling van het gesprek. Ik wijs

³¹ zie bijlage 135: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p. 2

daarnaast nog op één opvallende door de anonieme tolk gemaakte fout. Het betreft de vertaling van de begroeting ‘Şev baş’. Beide sprekers vangen het gesprek aan met ‘Şev baş!’. Daarover verschillen Rizgar en de anonieme tolk niet van mening gezien hun transcripties.

	Transcript RIZGAR	Vertaling RIZGAR	Transcriptie van anonieme tolk	Vertaling van anonieme tolk
B	<i>Alo</i>	<i>Hello</i>	<i>Hello</i>	<i>Hallo</i>
Y	<i>Alo</i>	<i>Hello</i>	<i>Alo</i>	<i>Hallo</i>
B	<i>Ha bavê min</i>	<i>Yes dear</i>	<i>Ha</i>	<i>Hm</i>
Y	<i>emî, şev baş, emî</i>	<i>Uncle, good night, uncle</i>	<i>Ha, amî, şevbaş, amî</i>	<i>Hm Amî, goedenavond amî</i>
B	<i>Şev baş, ser çawan, tu çawan î, baş î, bavê min?</i>	<i>Good night, pleased to hear from you, how are you, are you OK, my dear?</i>	<i>Şevbaş, ser çawan (onv) çawanî, başî,</i>	<i>Goedenavond, wees gegroet (onv) Hoe is het met je, Goed?</i>
		13.365-13.796 <i>Serbaşin</i> los woordfragment		(de anonieme tolk transcribeert niet: <i>Serbaşin</i>)

Transcriptie van A-1-1 door Rizgar en anonieme tolk³²

Maar hoe kan het dan dat Rizgar de begroeting ‘şev baş’ vertaalt met goedenacht en de anonieme tolk met goedenavond? Ik heb er het in 1993 door Baran Rizgar uitgegeven woordenboek op nageslagen en zie daar vermeld: ‘şev baş’ betekent ‘goedenacht’ en ‘êvar baş’ betekent ‘goedenavond’.³³ Het woordenboek *Kurdish* van Aziz Amindarov vermeldt hetzelfde³⁴, evenals het Koerdisch-Nederlands woordenboek van Mahabad en Nêçîrvan Qilorî.³⁵ ‘Şev baş’ betekent ‘goedenacht’ en ‘êvar baş’ betekent ‘goedenavond’. Deze uitdrukkingen worden niet door elkaar gebruikt.

De anonieme tolk is niet de enige die ‘şev baş’ fout vertaalde met goedenavond. De tolk van de rechter-commissaris ging haar voor. De taptolken vertaalden de begroeting überhaupt niet, maar de tolk van de rechter-commissaris transcribeerde: “*Shew bash*

³² deel van bijlage 136: tabel met vergelijking vertaling Baran Rizgar en anonieme tolk

³³ **bijlage 137:** de pp. 77,177, 262 en 312 uit Dictionary Kurdisch-English, English-Kurdish van Baran Rizgar, 1993

³⁴ **bijlage 138:** Dictionary Kurdisch van Aziz Amindarov, 1994

³⁵ **bijlage 139:** Koerdisch-Nederlands woordenboek van Mahabad B Qilorî en Nêçîrvan Qilorî

Ammi” en vertaalde dit met ‘*Goede avond oom*’. Wat de reden ervan is, is mij onbekend. Maar het lijkt dat men de vertaling ‘een beetje’ heeft aangepast aan het feit dat het gesprek volgens het dossier plaatsvond om 17.16 uur, dus aan het eind van de middag dan wel begin van de avond. Dit is inderdaad niet een tijdstip waarop je elkaar goedenacht wenst, noch in Koerdistan, noch in Turkije, noch in Nederland. Het vormt het zoveelste bewijs dat er met dit gesprek A-1-1 moet zijn geknoeid met de tijd waarop het plaatsvond. De vertaling van ‘şev baş’ met goedenavond verhuult dit. Het vormt de zoveelste misleiding van het hof in deze zaak. Ik schreef de AG niet te begrijpen waarom deze laatst ingezette ‘anonieme’, in zijn woorden ‘onafhankelijke’ tolk op de valreep nog aan deze misleiding meedoet.

Het komt erop neer dat de nieuw ingeschakelde anonieme tolk van de AG in haar vertaling van gesprek A-1-1 een aantal essentiële vertaalfouten maakt en wel op voor het bewijs kritieke punten in de tekst. In het gesprek wordt niet over een ‘tuin’ gesproken waarin iets geregeld was, maar over ‘vluchtelingen’ die veilig gebied hadden bereikt en voor wie nu nog een plaats/onderdak moest worden gevonden. De sprekers wensen elkaar niet goedenavond, maar goedenacht. Rizgar maakt dit duidelijk aan de hand van overtuigende argumenten en verwijzing naar vakliteratuur. De essentiële vertaalfouten suggereren dat het in dit gesprek om een opdracht tot moord gaat. De correcte vertaling laat zien dat dit niet het geval is.

Bira Biqede

De vertaling door de anonieme tolk van gesprek A-8-6 uit de Marsil-zaak maakt duidelijk waar het gebrek aan voldoende kennis van de grammatica van de brontaal toe kan leiden. In dit gesprek wordt meerdere keren door Baybasin gezegd: ‘*Bira biqede*’. Dit hoort ook de anonieme tolk, zo blijkt uit haar transcriptie. De taptolken op wie het hof is afgegaan in de bewijsconstructie van de Marsil-zaak, vertaalden dit met: ‘*Het moet geklaard worden*’. Het hof heeft dit op instigatie van de politie en het Openbaar Ministerie geïnterpreteerd als ‘*Liquideer ze*’.

In de herzieningsaanvraag is aangevoerd dat de vertaling ‘het moet geklaard worden’ om meerdere redenen een onjuiste vertaling is van ‘bira biqede’.³⁶ Een belangrijk argument hiervoor is dat het woord ‘biqede’ de gebiedende wijs vormt van het intransitieve werkwoord ‘quedîn’ en dat dit werkwoord ‘quedîn’ niet transitief kan worden gebruikt. Je kunt het dus niet gebruiken om aan te geven dat iets afgemaakt, beëindigd moet worden. Je gebruikt het om aan te geven dat iets eindigt, ophoudt. ‘Biqede’ betekent ‘hou er mee op’ in de zin van ‘laat het afgelopen zijn’. Je gebruikt deze uitdrukking als je wilt dat wat er gaande is, nu stopt. Deze uitleg is zowel gebaseerd op de grammaticaboeken van de

³⁶ Derde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 16 maart 2016, pp. 57-61, novum 98

linguïst Baran Rizgar³⁷ als ook op zijn extra uitleg hierover op 1 maart 2016. Rizgar schreef toen: *“Unlike English, in Kurdish a verb is either transitive or intransitive, it cannot be used as both”*.³⁸ Het Kurmançi kent naast deze gebiedende wijs ‘biqede’ van het intransitieve werkwoord ‘quedîn’ ook de gebiedende wijs van het transitieve werkwoord ‘qedandin = finish, complete, end’. Dat is ‘biqedîne’ en wordt gebruikt wanneer je wilt dat iemand actief iets beëindigt.³⁹ ‘Biqede’ voorafgegaan door ‘bira’ impliceert bovendien een wens dat iets ophoudt. Rizgar: *“the word ‘bila’; both (bira, bila) are used to express a wish, a desire, etc. So ‘Bira biqede’ expresses a wish or a request for something to end. I.e. I want it ends, I wish it ends, Let it end, etc.”*⁴⁰

Het vertalen van ‘Biqede’ met ‘Je moet het klaren’ is grammaticaal dus pertinent onjuist. Alleen al daarom kan het niet begrepen worden als het aanzetten tot een liquidatie. Het is naar alle waarschijnlijkheid ook daarom dat de anonieme tolk ‘bira biqede’ in het gesprek A-8-6 aanvankelijk consequent vertaalt met ‘laat het klaar zijn, laat het rond zijn’.⁴¹ Dat is grammaticaal de juiste vertaling van de gebiedende wijs ‘biqede’ van het intransitieve werkwoord ‘quedîn’. Zij zal als kind in Tatvan zeker wel eens geconfronteerd zijn met het bevel ‘biqede’ van een volwassene. Echter, wanneer de tolk over deze vertaling aanvullende vragen beantwoordt, blijkt dat zij in feite geen benul heeft van de grammaticale grondslag van de gegeven vertaling. Zij kent zelfs het onderscheid niet tussen het intransitieve werkwoord ‘quedîn’ met de gebiedende wijs ‘biqede’ en het transitieve werkwoord ‘qedandin’ = beëindigen, afmaken, beëindigen’ met gebiedende wijs ‘biqedîne’.

Op de haar voorgelegde vraag of het werkwoord ‘biqede’ ook zou kunnen worden vertaald met ‘klaren’, antwoordt zij: *“U bedoelt zoals ‘een klus klaren’? In dit opzicht vind ik dat juist een betere vertaling dan mijn eigen vertaling. Er moet een klus geklaard worden.”* In haar uitleg van deze onbegrijpelijke grammaticale sprong, haalt zij vervolgens het intransitieve werkwoord ‘quedîn’ en het transitieve werkwoord ‘qedandin’ volledig door elkaar, alsof er geen onderscheid tussen deze woorden is.⁴² Dit schetst niet alleen een

³⁷ **bijlage 140:** Baran Rizgar, Learn Kurdish, A multi-level course in Kurmanji, p.84

³⁸ bijlage 118 bij Tweede Aanvulling d.d. 1 februari 2016 (p. 60): e-mails d.d. 1 maart 2016 te 0.22 en te 22.06 van Baran Rizgar aan prof. Derksen

³⁹ zie ook <http://www.memrise.com/course/600599/learn-kurdish-a-multi-level-course-in-kurmanji-2/25/> : *biqedîne* = finish, complete (imp.); *biqede* **be finished, be completed** (imp.)

⁴⁰ bijlage 118: e-mail d.d. 1 maart 2016 te 22.06 van Baran Rizgar aan prof. Derksen

⁴¹ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Vertaling van gesprek A-8-6, beantwoording van vraag 4 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, pp. 50/51)

⁴² verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk, vertaling van gesprek A-8-6, beantwoording van vraag 9 met als uitleg: *“Iets ‘qedandin’ (het infinitief) wil zeggen iets afmaken, afhandelen. Als iets ‘qediya’ (verleden tijd) is, dan is het af, klaar, afgehandeld, geregeld. Als iets dus moet ‘biqede’ (toekomstige tijd) dan betekent dat iets afgemaakt, geregeld, geklaard moet worden. Het hele werkwoord is dan ‘qedan’: af zijn, klaar zijn, geklaard, afgehandeld en geregeld zijn.”* (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 52)

fundamenteel gebrek aan grammaticale kennis van de brontaal, maar ook een opvallende behoefte om de vragensteller tegemoet te komen, zelfs wanneer dat ten koste gaat van een eerdere juiste, op de kennis van een *native speaker* gebaseerde vertaling. Zulk slordig vertaalwerk dat een gedegen grammaticale basis ontbeert, kan onmogelijk in de plaats worden gesteld van de beargumenteerde en gedegen analyse van de deskundige linguïst Baran Rizgar.

Overigens lichtte Martin van Bruinessen, zelf geen *native speaker* maar wel deskundige Koerdisch, de rechter-commissaris al in 2000 in dezelfde zin voor. Over het woordje ‘*gediyay*’ uit gesprek A-1-1, schreef hij: “*dit betekent ‘het is afgelopen’, ‘het is geëindigd’, ‘het is op’. Voor zover mij bekend wordt dit (intransitieve) werkwoord niet gebruikt om aan te geven dat men iets geklaard heeft. ‘Het is geklaard’ lijkt mij daarom geen correcte vertaling.*”⁴³

Het gaat hier om wetenschappelijke en gefundeerde argumenten tegenover een kennelijke behoefte van (tap)tolken om de vertaling aan te passen aan de door politie en OM gewenste bewijsconstructie.

In een Aanvullend verslag tolkwerkzaamheden van 14 april 2017 lijkt de anonieme tolk Baran Rizgar tenslotte alsnog gelijk te geven op dit punt. In een nieuwe vertaling van ‘*bira biqede*’ vertaalt zij daar de Koerdische woorden van Baybasin: “*Ya olim he bi, bira biqede, bira biqede*” met: “*Joh mijn jongen, ja, laat er een einde aan komen, laat er een einde aan komen.*”⁴⁴ Dit is inderdaad de juiste vertaling van dit intransitieve werkwoord ‘*quedîn*’. Zij voegt aan deze verklaring bovendien de opmerking toe: “*‘Bira’ is een soort wensende wijs, een optatief. (---) Het geeft eigenlijk aan wat je zou wensen.*”⁴⁵ De anonieme tolk onderschrijft daarmee uiteindelijk hetgeen op basis van Rizgar’s analyse is betoogd in novum 98 van de Derde Aanvulling:

Het woord ‘*biqede*’ is de gebiedende wijs van het *intransitieve* werkwoord ‘*quedîn*’. Dat werkwoord betekent: *finish, complete, end*. Dat werkwoord is niet transitief te gebruiken. Je kunt het dus niet gebruiken om aan te geven dat iets afgemaakt, beëindigd moet worden. Je gebruikt het om aan te geven dat iets eindigt, ophoudt. Dat is iets heel anders dan een opdracht om te liquideren.⁴⁶

⁴³ brief d.d.18 januari 2000 van Martin van Bruinessen aan de rechter-commissaris. Dat hetzelfde intransitieve werkwoord ‘*quedîn*’ ten grondslag lag aan de vertaling door de taptolken ‘het moet geklaard worden’ in de A-8 gesprekken, was niet in het dossier vermeld en dus onbekend aan het hof.

⁴⁴ aanvullend anoniem tolkenverslag d.d. 14 april 2017, antwoord op vraag 3 over vertaling van gesprek A-8-6 (zie hiervoor appendix 1 sub 23, p. 4)

⁴⁵ aanvullend verslag tolkwerkzaamheden d.d. 14 april 2017

⁴⁶ Derde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 16 maart 2016, novum 98, pp. 58 ev.

Het hof is met de apert onjuiste vertaling van het Koerdische woord ‘biqede’ misleid over de essentie van het besprokene. Waar verzoeker Metin aanmaande en verzocht om aan de situatie een einde te maken, wordt dit door de onjuiste vertaling veranderd in het tegendeel, als zou verzoeker een eind aan het leven van de ‘hitmen’, die naar hem op zoek waren, hebben willen maken.

Adri en Renaz

Daarnaast lijkt de anonieme tolk van de AG zich ook nog eens buiten de grenzen van haar vakgebied te begeven, waar zij de begroeting door Baybasin van zijn gesprekspartner Renaz in gesprek A-6-103 afdoet met *“dit klinkt alsof Baybasin hier tijdens zijn telefoongesprek met NN een derde begroet, ene Rênaz”*.⁴⁷

In de Tweede Aanvulling is erop gewezen dat het beluisteren van de gesprekken A-6-103 en A-6-104 uitwijst dat Baybasin daarin niet met Ilie Priescu en Nuri Korkut spreekt, zoals het hof is voorgespiegeld, maar met ene Renaz en Adri. De anonieme tolk vertaalt dan ook de begroeting in A-6-103 ‘Ehh Renaz merhaba!’ met: “Ehm Rênaz, hallo!”

Dit komt overeen met de vertaling door Eyup Çerçi, die zich eerder over de vertaling van dit gesprek boog. Eerst wordt gesproken met een Engelssprekende persoon. Die geeft de telefoon over aan een Koerdisch sprekende persoon. De gehele begroeting verloopt als volgt:

A-6-103			
0:15.45-0:17.11	Ba	<i>He, zeer welkom. Hoe is het? Gaat het goed? Je bent een beetje laat.</i>	
0:17.67-0:18.08	Ko	<i>Dank je wel oom/broer</i>	in het Turks
0:18.15-0:18.66	Ko	<i>Hoe is het met jou?</i>	weer in Koerdisch
0:18.8-0:9.857	Ba	‘Ehh Renaz merhaba’ <i>Ehh Renaz, hallo!</i>	Merhaba is een Turks woord = dag, hallo. Renaz is een Koerdische voornaam

⁴⁷verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording vraag 10 bij vertaling gesprek A-6-103 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 43)

In de Tweede Aanvulling van 1 februari 2016 is er al op gewezen dat er veel technische artefacten worden waargenomen rondom deze begroeting.⁴⁸ Het is niet uitgesloten dat het hier om een geknipt en geplakt deel van het gesprek gaat. Maar beluistering van de begroeting maakt wel duidelijk dat het hier om een doorlopende begroeting gaat tussen Baybasin en de persoon die aan de andere kant de telefoon aangereikt krijgt, Renaz dus. Baybasin toon verandert niet tussentijds, wat het geval zou zijn als hij een derde had begroet die de ruimte zou zijn binnengekomen van waaruit het telefoongesprek werd gevoerd. Die verandering van toon zagen we bijvoorbeeld duidelijk in gesprek A-1-1, waar Baybasin tijdens het gesprek aan een derde in zijn omgeving vraagt de eau de cologne te pakken. Ook is er geen enkele andere aanwijzing zoals een achtergrondgeluid van iemand die binnenkomt en ook een begroeting uit, terwijl Baybasin aan het bellen is.

De anonieme tolk maakt niet duidelijk waarop zij haar suggestie dan wel conclusie baseert dat er “*Ehm Rénaz, hallo!*” tegen een derde persoon wordt gezegd, die niet aan het gesprek deelneemt. Zoals gezegd, beluistering van het gesprek maakt duidelijk dat hiervoor geen aanwijzingen zijn.

Een interessante observatie van de anonieme tolk is overigens wel dat naar haar mening de persoon met wie Baybasin in dit gesprek en in de gesprekken A-6-59 en A-6-68 spreekt een en dezelfde zijn. Dat zou dan impliceren dat ook in die gesprekken met Renaz wordt gesproken, anders dan de taptolken suggereerden aan het hof. Ondersteuning van deze conclusie wordt gevonden in bijvoorbeeld gesprek A-6-59, gevoerd op 20 december 1997 te 19.44 uur. Volgens de taptolken zou gesproken worden met oom Nuri, maar dit blijkt de man te zijn die later door Baybasin met Renaz wordt aangesproken. Het blijkt, gezien het gesprek, iemand van de autofabriek van de familie in Istanbul te zijn. En de ‘20.000’ waarover ook in gesprek A-6-103 wordt gesproken en die door de taptolken wordt vertaald in ‘20 kg heroïne’, blijkt gewoon een geldbedrag te betreffen. Ik citeer uit de tapsamenvatting van A-6-59:

*“Hüseyin vraagt of Nuri 5x20 gekregen heeft. De man die de 20 heeft gebracht, heeft daarvan **de reiskosten afgetrokken**. Nuri heeft iets meer dan 19 gekregen. Hüseyin zegt, dat Nuri aan ‘die vrienden, die bij ons zijn’, elk 5 kan geven. De rest kan Nuri bij zich houden. Nuri zal vandaag, of maandag nog 125 krijgen. Nuri kan dit geld geven, aan de jongen, die in de ‘service’ is. Nuri zegt, dat hij het aan de directeur zal geven. Dat kan. (---) Nuri moet aan de twee andere jongens ook **geld** geven. Nuri zal ze elk 5 duizend geven. Hüseyin vindt, dat de jongens **niet zonder geld** moeten blijven.”*(arcering door AvdP)

Dit gesprek wordt onmiskenbaar gevoerd met iemand die in het autobedrijf van de familie werkt en die zoals nu uit gesprek A-6-103 is gebleken, Renaz heet en niet oom Nuri. Deze

⁴⁸ Tweede Aanvulling d.d. 1 februari 2016, pp. 199 e.v. en appendix III, vertaling van gesprek A-6-103 door Eyup Çerçi met waargenomen technische artefacten

Renaz krijgt instructies van Baybasin over wat te doen met de 5 x 20.000 die hij heeft ontvangen (min wat reiskosten). Er wordt nog eens 125(000) verwacht. Het geld moet aan de directeur worden gegeven of aan die jongen van de ‘service’ van het autobedrijf. De twee andere jongens krijgen elk 5000 van het bedrag. Renaz werkt dus in de autogarage in Istanbul, die door Baybasin vanuit Nederland wordt geleid.

De Istanbul tape: tapgesprek A-4-34

De anonieme tolk heeft ook dit gesprek afgeluisterd en merkt daarover op dat Baybasin weliswaar letterlijk zegt dat hij in Istanbul is, maar zij - de anonieme tolk dus - krijgt “*de indruk dat Baybasin het niet meent wanneer hij zegt in Istanbul te zijn.*” Zij – zo zegt zij – leidt dat af uit: “(het feit dat) *hij (Baybasin) erbij lacht en hoe hij de vraag van Necmettin over Apo beantwoordt op een spottende en minachtende manier.*”

De anonieme tolk gaat hier de grenzen van haar vakgebied verre te buiten. Zij kent de finesses en achtergronden van de zaak niet. Maar zij heeft evenals de advocaat-generaal bij het gerechtshof te Den Bosch de indruk dat Baybasin niet meent wat hij zegt. De vraag rijst hoe dit mogelijk is.

Tapgesprek A-4-34 laat een groot aantal zinsneden zien die uit de aanvankelijke samenvatting door de taptolken waren weggelaten en die aangeven dat Baybasin zich op het moment van het gesprek in Istanbul bevindt. Het is goed deze zinsneden uit dit ene gesprek nog eens opgesomd te zien.⁴⁹

- Baybasin: *Waar ben je nu?*
- Yildiz: *ik ben in Istanbul (---) bij mijn neef (---) in Kartal*
- Baybasin: *Misschien kom ik op visite*
- Yildiz: *Wat? (---) Dat is komisch echt*
- Baybasin: *Je neemt zelf de moeite niet om te komen—we komen dus zelf*
- Yildiz: *A.u.b. zeg*
- Baybasin: *Waar ben je op dit moment?*
- Yildiz: *Kartal [voorstadje van Istanbul]*
- Baybasin: *Oohhh—en hoe kan ik je vannacht zien?*
- Yildiz: *lacht Man oh man*
- Baybasin: *Wat? Ik vraag je--Wil je mij dan niet ontmoeten? Als je dat niet wil, zeg het dan.*

⁴⁹ De opsomming maakt gebruik van de vertaling door taptolk 3, zoals gevoegd bij het nagekomen proces-verbaal d.d. 8 april 2002 van rechercheur Huuskes Dit proces-verbaal werd eerst opgemaakt nadat door de verdediging aan de kaak was gesteld dat de taptolken in hun tapverbalen aanvankelijk iedere verwijzing van Baybasin naar zijn standplaats van dat moment, hadden verwijderd. (Onderstreping van AvdP)

- Yildiz: *Waarom zou ik jou niet willen ontmoeten?*
- Baybasin: *Nou dan, vertel eens broer hoe kunnen we elkaar ontmoeten?*
- Yildiz (een beetje lachend) *laten we elkaar morgen ontmoeten*
- Baybasin: *Kan het vannacht niet?* [AvdP: **gesprek A-4-34 vindt plaats om 20.45 uur. Vanuit Nederland kan Baybasin deze afspraak qua tijd niet maken**]
- Baybasin: *Man ik kan overdag, als het licht is, niet wandelen; ik wandel in het donker.* [AvdP: **Dit verwijst naar de ondergedoken staat van Baybasin en de consequentie die dit voor hem heeft. Hij was vóór zijn vertrek uit Turkije ondergedoken in Istanbul, rond 1991.**]
- Baybasin: *Ik moet jou zien/ontmoeten. Noem mij een plaats*
- Yildiz: (lacht) *oom man –In Godsnaam zeg*
- Baybasin: *Kom naar de bar van Sheraton—daar boven—helemaal boven de Sultanbar. Kom, we gaan elkaar daar ontmoeten* [AvdP: **Het hotel Sheraton bevindt zich middenin Istanbul. Het sloot in 1995, evenals de Sultanbar op de bovenste verdieping. Na een verbouwing opende het hotel op 16 september 1996 weer haar deuren onder de naam Ceylan Continental. De bar bovenin het hotel heette vanaf dat moment City farm bar.⁵⁰ Baybasin was in 1997 van de naamsverandering op de hoogte. Hij had de nieuwe eigenaar bij de opening zelfs een felicitatietelegram gestuurd**]
- Yildiz: *Ik zal toch op een nacht onverwachts jouw gast zijn!*
- Baybasin: *Man ik wil je vannacht ontmoeten; ik heb jou nodig.*
- Yildiz: *Ik durf jou niet in Turkije te ontmoeten.* [AvdP: **De afspraak zou kennelijk die nacht nog kunnen plaats vinden, de angst van de Yildiz is om een afspraak in Turkije te maken. Yildiz gaat er dus ook vanuit dat Baybasin in Turkije is.**]
- Baybasin: *(mij) niet in Turkije durven ontmoeten? Waarom dat?*
- Yildiz: *Nee, echt niet*
- Baybasin: *Waarom dat? (---) Ik wil ook komen, ik haal je bij de deur op.* [AvdP: **Baybasin biedt aan een auto te sturen, voor een afspraak en wel een afspraak in Istanbul.**]
- Baybasin: *Al is het ter wille van de vriendschap—laten we elkaar dus ontmoeten.*
- Yildiz: *Wat doet Apo?* [AvdP: dit is Baybasins broer]
- Baybasin: *Hoe weet ik wat Apo doet (---) Ik ben in Istanbul. Apo is in Londen.* [AvdP: **Hier zegt Baybasin het zelf dat hij, in tegenstelling tot zijn broer Apo, in Istanbul is.**]
- Baybasin: *OK, hoe komen we nu bij elkaar?*
- Yildiz: *Ik ga naar Ankara (---) Er is morgen een zitting.*

⁵⁰ prod III-9 bij pleidooi d.d. 7 mei 2002: brief d.d. 20 april 2002 van de advocaat Berzan Ekinici overgelegd ter zitting van het gerechtshof op 7 mei 2002

- Baybasin: *Of dat we elkaar op het vliegveld treffen als je met het vliegtuig gaat (--)*
[AvdP: **De afspraak is dus op het vliegveld in Istanbul.**]
- Yildiz: (blijft lachen) *Oke (---) goed, laten we elkaar op het vliegveld treffen*
- Yildiz: *Je neemt mij in de maling*
- Baybasin: *Dat kan, maar je kunt toch ja zeggen. Dan kan ik je komen zien*
- Yildiz: *Wat?*
- Baybasin: *Kom en zie. Ik draag een Turks diplomatiek paspoort, weet je. (---) Ik zeg, ik draag een Turks diplomatiek paspoort. [AvdP: **Baybasin geeft aan een Turks diplomatiek paspoort bij zich te dragen, terwijl we weten dat verzoeker bij aankomst in Nederland zijn enige identiteitsbewijs, een Brits reisdocument van 11 december 1995, was afgenomen. Dit moet dus tijdens zijn onderduikperiode in Turkije zijn geweest.**]*
- Baybasin: *Als je niet komt, dan kunnen we anders met de telefoon praten. Ik bel je over een uur, is dat begrepen? [Baybasin vraagt Yildiz of ze elkaar binnen een uur kunnen zien. Indien niet, dan moeten ze het maar per telefoon afdoen]*

Het is onmiskenbaar dat Baybasin hier spreekt vanaf een locatie in Istanbul of vlakbij Istanbul. Wie dit ontkent, wil gewoon de waarheid niet zien, zo schreef ik aan de AG.

Deze veelheid aan aanwijzingen laat geen andere conclusie toe: Baybasin bevond zich op het moment van het gesprek in of vlakbij Istanbul. In de Tweede Aanvulling van 1 februari 2016 heb ik uitgelegd dat Baybasin zich op het moment van dit telefoontje mogelijkwjs in Kadiköy bevond, een wijk in het Aziatisch deel van Istanbul. Op de achtergrond (vanuit de Turkse tapkamer?) wordt namelijk door een Turkse mannenstem ‘Beslist Kadiköy’ gemompeld nog voordat Yildiz het telefoontje van Baybasin aanneemt.

Dat Yildiz in het gesprek met enig ongeloof reageert wanneer Baybasin zegt hem die nacht nog te willen ontmoeten, is zeer goed te verklaren uit het feit dat iedereen toen in Turkije wist dat Baybasin werd gezocht – hij stond op de dodenlijst van de toenmalige regering – en dat hij was ondergedoken. Hetzelfde blijkt uit Baybasins opmerking: “*Ik kan overdag niet de straat op, alleen in het donker.*” Dat Yildiz angstig en afhoudend reageert, is evenzo hieruit te verklaren. Baybasin in die tijd in Turkije ontmoeten was gewoon erg gevaarlijk. Of zoals Yildiz het zelf uitlegde in zijn brief van 15 april 2002: “*Baybasin praktiseerde het Koerd-zijn bewust. Dit heette toen de dood in Turkije*”⁵¹

Vanaf Baybasins arrestatie in Nederland in 1995 wist iedereen in Turkije ook dat Baybasin in West-Europa verbleef en niet in Turkije. Daar stonden de kranten bol van. Yildiz hoefde

⁵¹ bijlage 62 bij herziening 2011: brief Necmettin Yildiz, d.d. 15 april 2002

in december 1997 dus niet angstig te zijn. Hij had gewoon kunnen antwoorden: *Maar je bent nu toch in West-Europa? En niet in Istanbul? Dus wat wil je nou man? Hij zei ook niet: “Je loopt achter man. Sinds vorig jaar (sinds september 1996) heet het de City Farm Bar.”*

Het is voor mij onbegrijpelijk hoe een nieuw ingevlogen anonieme tolk die de achtergronden van de zaak niet kent – laat staan de details daarvan – uit de manier van communicatie tussen de sprekers denkt te kunnen afleiden dat Baybasin in dit gesprek het niet meent wanneer hij zegt zich in Turkije te bevinden. Hij zou volgens de tolk dus maar een grapje maken, want hij zou het ‘niet menen’. Dit is een conclusie die niets met het vak van een tolk te maken heeft, namelijk vertalen en de zinsconstructie analyseren. Dit is een conclusie die uit het niets opduikt en op geen enkele wijze ondersteund blijkt door enige feitelijke achtergrondkennis van de zaak of van een daadwerkelijke taalkundige analyse. Het is slechts een veronderstelling van de anonieme tolk omdat het gesprek wat lacherig en met een zekere ironie over en weer wordt gevoerd. Misschien was dat wel de gebruikelijke communicatie tussen Baybasin en zijn toenmalige advocaat. Misschien kwam de ironische toon van Baybasin wel voort uit het feit dat hij in levensgevaar verkeerde en zijn advocaat op het moment dat hij hem nodig had niet thuis gaf. Wat doet dat af aan de onmiskenbare uitspraken van Baybasin in het gesprek dat hij zich op dat moment in of in de nabijheid van Istanbul bevond?

De vraag is waarom deze tolk zich überhaupt aan een gissing waagt over de achtergrond van Baybasins uitspraken over zijn verblijfplaats op dat moment. Zij heeft geen kennis van de feiten en achtergronden van de zaak. En haar veronderstelling mist een taalkundige basis. Ik acht deze uitspraak van de tolk onprofessioneel en buiten de orde en alleen te verklaren uit een kennelijke behoefte de discrepantie tussen Baybasins uitspraken over zijn verblijfplaats in Istanbul en zijn telefoontje vanuit Amsterdam met elkaar te laten rijmen. Dat is echter niet de taak van een (tap)tolk.

In het nieuw ingebrachte novum 94A wordt voor deze discrepantie door de elektronicatechnicus Hans Meijer een sluitende verklaring gegeven aan de hand van zijn minutieuze analyse van een ander gesprek dat Baybasin die avond voerde, te weten gesprek A-4-31.

<p>Dit onderzoek van Meijer toont een breuk aan tussen enerzijds de in gesprek A-4-31 aanwezige JTS-header met de uit digitale bron afkomstige verkeersgegevens van het gesprek en anderzijds de gespreksinhoud, die bewijsbaar uit een andere niet digitale bron afkomstig is, te weten een bandrecorder. Daarmee moet gemanipuleerd zijn. En dat lijkt te gelden voor de gehele reeks van gesprekken A-4-30 t/m A-4-34 die in de avond van 1 december 1997 door Baybasin rondom de Ferdinand Bolstraat in Amsterdam zouden zijn gevoerd over de beweerdelijke gijzeling in Istanbul van ene Mehmet Çelik alias Haci Hasan. Ook de meer dan tien</p>

eenduidige aanwijzingen uit gesprek A-4-34 dat Baybasin ten tijde van het voeren ervan in Istanbul verbleef in plaats van in de Ferdinand Bolstraat te Amsterdam, tonen aan dat met de verkeersgegevens van deze gehele gespreksreeks moet zijn gesjoemeld/gemanipuleerd. De inhoud van lang geleden gevoerde gesprekken blijkt gekoppeld aan de JTS-gegevens van andere op 1 december 1997 vanuit Amsterdam gevoerde gesprekken.

De afhoudende reactie van de advocaat in gesprek A-4-34 op Baybasins verzoek hem die avond nog te zien, is als je de feiten en achtergronden van de zaak daadwerkelijk kent en manipulatie niet bij voorbaat als onmogelijk uitsluit, logisch te verklaren uit de omstandigheid dat Baybasin op het moment dat hij het gesprek voerde, ondergedoken was in Istanbul. Dit was inderdaad vóór 1993. In een en hetzelfde gesprek meermalen het ‘grapje’ herhalen dat je die avond nog langskomt terwijl dat in tijd en qua plaats onmogelijk is, is niet logisch, zeker niet als de andere partij dat grapje niet tegenspreekt. Het is zeker dat Necmettin Yildiz in december 1997 wist dat Baybasin niet meer in Turkije verbleef. Dat wist vrijwel iedereen in Turkije, maar zeker ook Baybasins voormalige advocaat. Indien Baybasin daadwerkelijk in december 1997 tegen Yildiz had gezegd hem diezelfde avond nog te zullen komen opzoeken, dan had dat ‘grapje’ of dat ‘dreigement’ met één makkelijk antwoord door Yildiz ontmaskerd kunnen worden: *“Dat lukt je toch niet vanuit Nederland.”* Zo’n reactie komt in het hele gesprek niet voor. De advocaat probeert in het gesprek voortdurend uitvluchten te verzinnen om Baybasin niet te hoeven ontmoeten. Maar deze simpele uitweg in het geval Baybasin niet in Istanbul was geweest, gebruikt hij niet. Baybasin is op het moment van het gesprek in Istanbul en de tijd is vóór 1993. Het een en ander wordt nog eens extra bevestigd door de uitnodiging van Baybasin in het gesprek aan Yildiz om nog diezelfde avond naar de Sultan bar te komen, een bar midden in Istanbul, die sedert 1995 niet meer bestaat. Als de advocaat niet binnen een uur zou komen, zou Baybasin hem opnieuw bellen.

Concluderend

De nieuwe vertaling door de ingeschakelde ‘anonieme’ tolk van enkele essentiële delen van de voor het bewijs gebruikte gesprekken acht ik op grond van dit alles onbetrouwbaar en op kernpunten simpelweg onjuist. Uit de summiere informatie die over haar is gegeven, blijkt het een niet beëdigde tolk Kurmançi te zijn die geen specifieke opleiding heeft genoten in de brontaal. Zij kent de taal slechts vanuit de huiselijke setting. Kennis van de diverse dialecten buiten de eigen stad waar deze tolk opgroeide, ontbreekt aantoonbaar. Het ontbreekt haar bovendien overduidelijk aan grammaticale kennis van de taal, die nodig is om teksten goed te analyseren. Waar deze tolk een andere vertaling produceert dan een internationaal erkende deskundige als Baran Rizgar, kan deze dan ook niet serieus worden genomen en zeker niet doorslaggevend zijn. Verontrustend vind ik voorts dat deze

anonieme tolk zonder kennis over de achtergronden van de zaak uitspraken doet over het waarheidsgehalte van wat er in bijvoorbeeld gesprek A-4-34 letterlijk wordt gezegd. Zij meent uit de manier van communicatie – er worden over en weer wat grappen gemaakt – te kunnen afleiden dat Baybasin het niet meent wanneer hij tot 13 keer toe aangeeft zich op dat moment in Turkije te bevinden. Dit is een conclusie die niet aan de tolk is. Het is bovenal een conclusie die niet wordt ondersteund door enige taalkundige analyse. Het is slechts een veronderstelling van de anonieme tolk, die waarschijnlijk is ingegeven door het feit dat het gesprek door Baybasin volgens het dossier vanuit Nederland zou zijn gevoerd. We zien hetzelfde waar de tolk in gesprek A-1-1 de begroeting ‘şev baş’ vertaalt met ‘goedenavond’ terwijl de enige juiste vertaling van ‘şev baş’ ‘goedenacht’ is. Het blijkt een aanpassing door de tolk van de vertaling om deze beter te laten passen binnen het door het dossier gegeven tijdstip van het gesprek: 17.16 uur. Maar deze ingreep gaat volstrekt voorbij aan de essentiële discussie in deze zaak over de manipulatie van de gesprekken in tijd. Haar vertaling is in het licht daarvan zondermeer onprofessioneel. Hetzelfde geldt voor het toevoegen door de tolk van niet uitgesproken voorzetsels aan haar vertaling om het oorspronkelijke gesprek een andere wending te geven. De anonieme tolk is naar ik aanneem niet gevraagd een vertaling te verfraaien met als doel deze passend te maken voor de door het dossier gepresenteerde bewijsconstructie.

Ik acht het wetenschappelijk en juridisch onverantwoord de uitkomsten van de anonieme tolk, waar deze afwijken van die van een internationaal erkend linguïst als Baran Rizgar, op enigerlei wijze als serieus alternatief te beschouwen. Daarvoor ontbreekt het deze tolk aantoonbaar aan de benodigde kwalificaties. De grammaticale kennis van het Kurmançi schiet tekort en kennis van de diverse dialecten en met name het in het gesprek gesproken dialect ontbreekt. Ook acht ik het onverantwoord aan haar uitspraken over het waarheidsgehalte van wat in een gesprek woordelijk wordt gezegd waarde toe te kennen. Die uitspraken vallen, zeker gezien het ontbreken van enige achtergrondkennis van de zaak of over de gesprekspartners, buiten het vakgebied van de tolk.

Ik heb aan mijn argumenten voor herziening geen werk van anonieme vertalers ten grondslag gelegd. Deskundigen als Baran Rizgar moeten door de AG en uw Raad kunnen worden gecontroleerd en mogelijkerwijs bevestigd over hun conclusies. Dat was het uitgangspunt van het door de AG geïnitieerde herzieningsonderzoek. Mijn deelname daaraan en controle daarop zouden volgens de AG niet alleen het beginsel van *equality of arms* dienen, maar ook de waarheidsvinding ten goede komen.⁵² Een dergelijk uitgangspunt laat zich moeilijk rijmen met een anonieme tolk die haar vertalingen aanpast aan de door het dossier gepresenteerde bewijsconstructie en die daarover niet bevestigd kan worden door verzoekers advocaat. Het is nu juist deze bewijsconstructie die in de herzieningsaanvraag ter discussie wordt gesteld. Ook op dit punt wordt de verdediging op

⁵² Conclusie AG mr. Aben d.d. 4 september 2012, pp. 45-46

een achterstand gezet die strijdt met de waarborgen voor een *fair process* zoals neergelegd in artikel 6 lid 6 sub b van het EVRM.

Met conclusie tot persistit

Redenen waarom verzoeker persisteert bij zijn verzoek aan Uw College om de herziening van de in de aanvraag vermelde uitspraak te willen bevorderen, met zodanige verdere beslissing als zal worden vermeend te behoren.

Hoogachtend,

A.G. van der Plas